

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ποιος, αλήθεια, ήταν αυτός ο ωραίος άνθρωπος, ο αυτόχειρας ποιητής Δημήτρης Β.; Ελπίζω ότι οι αναγνώστες θα τον γνωρίσουν μέσα από τα έργα του, πέρα από τα δικά μου λόγια. Θα γνωρίσουν έναν άνθρωπο που, στο Δρομοκαΐτειο όπου νοσηλευόταν, όλοι είχαν να λένε πόσο ευγενής, πόσο καλοσυνάτος, πόσο συμπονετικός ήταν. Θυμάμαι κάποτε είχε φύγει η αγαπημένη του η Σταυρούλα με εξιτήριο στο χωριό, στους δικούς της, όμως τελικά δεν μπόρεσε να παραμείνει κι έτσι επέστρεψε στο ψυχιατρείο. «Ωραία, θα είσαστε πάλι μαζί», είχα πει εγώ τότε, αφελώς, στον Δημήτρη. Αλλά εκείνος, λυπημένος, μου απάντησε: «Τη Σταυρούλα σκέφτομαι, το μέλλον της. Τι μέλλον έχει κοντά μου;»

Αυτός ήταν ο Δημήτρης.

Ο πατέρας του είχε σκοτωθεί σε συμπλοκή με τον ΕΛΑΣ το 1943 και από μαρτυρία συγγενών μαθαίνουμε ότι το σώμα του δεν βρέθηκε ποτέ. Ο Δημήτρης ήταν τότε τεσσαράμισι ετών περίπου. Όταν μεγάλωσε, μας λένε φίλοι του, περνούσε πολλές ώρες κουβεντιάζοντας με τον θείο του τον Νικηφόρο Βρεττάκο. Μέχρι το τέλος, πάντα αναπολούσε τις ώρες αυτές με νοσταλγία. Ίσως από κει να μπολιάστηκε με την ποιητική φλέβα και τη βαθιά ανθρωπιά.

Ο Δημήτρης ήταν ένας άνθρωπος βαθυστόχαστος, πολυτάλακτος, ευρυμαθής. Όταν σε μια συνέντευξη τον ρώτησαν αν όντως μιλάει επτά ξένες γλώσσες, εκείνος αποκρίθηκε σεμνά: «Όχι, μιλάω τέσσερις, αλλά μπορώ να συνεννοηθώ σε περισσότερες!»! Είχα κάποτε προτείνει στον Δημήτρη να μεταφράσει από τα αγγλικά το βιβλίο *Χιροσίμα 1945*, με τη σκέψη ότι θα τον ενδιέφερε. Πράγματι τον ενδιέφερε, όμως είχε προβλήματα με τα μάτια του, περίμενε να κάνει μια δεύτερη εγχείρηση καταρράκτη. Δεν πρόφτασε. Δεν προλάβαμε. Μια άλλη φορά πάλι, του είχα υποσχεθεί να τον πάω βόλτα με ανοιγμένο το καπό στο καμπριολέ αυτοκινητάκι μου. Και πάλι δεν προλάβαμε. Πόσο εύκολο είναι να λέμε «δεν προλάβαμε», να αφήνουμε τον χρόνο να κυλάει...

Πιστεύω ότι η υπόθεση της φροντίδας των ψυχικά πασχόντων είναι μια σειρά από «δεν προλάβαμε», μια σειρά από αναβολές και παραλείψεις, μια σειρά από μικρά ή μεγάλα τραύματα στην ψυχή του α-σθενούς.

«Δεν μπορεί κάποιος να είναι καλά άμα δεν έχει στόχους στη ζωή του», μου είχε πει κάποτε ο Δημήτρης. Δεν είναι του παρόντος να μιλήσουμε ούτε για τα κενά των υπηρεσιών ψυχικής υγείας, ούτε για τον ρόλο όλων ημών των «υγιών», ούτε για τις προκαταλήψεις μας απέναντι στην ψυχική ασθένεια. Επισημαίνουμε, ωστόσο, ότι ο Δημήτρης με τη στάση ζωής και με το έργο του έγινε ένας πρέσβης, διάυλος επικοινωνίας των «μέσα» με τους «έξω». Μίλησε ανοιχτά για την ψυχική ασθένεια. Σε μια τηλεοπτική συνέντευξη το 1991, αφού είπε το όνομα και το επώνυμό του, συνέχισε: «Είμαι ψυχικά ασθενής για δεκαπέντε χρόνια. Δεν έχω κανένα πρόβλημα να το αναφέρω γιατί, κοιτάξτε να ιδείτε, αυτό μπορεί να συμβεί στον οποιονδήποτε. Δεν είναι θέμα ότι είναι μια σφραγίδα ανεξίτηλη που μπαίνει στον κάθε άνθρωπο και δεν βγαίνει». Ο Δημήτρης είχε το θάρρος –πριν από τρεις δεκαετίες– να εκτεθεί, να σπάσει στερεότυπα, να καταπολεμήσει το στίγμα που δεσπόζει ως και σήμερα. Κι ακόμα,

να μας θυμίσει πόσο λεπτή είναι η γραμμή που μας χωρίζει από την τρέλα. Ανατρέχοντας στα ποιήματα και στα έργα ζωγραφικής του, έρχονται διαρκώς στον νου μου τα λόγια του –επίσης ψυχικά πάσχοντα– Αντονίν Αρτώ: «Κανείς ποτέ δεν έκανε τέχνη παρά για να βγει από την κόλαση».

Θα ήθελα, ολοκληρώνοντας αυτόν τον Πρόλογο, να δώσω μερικές «τεχνικές» πληροφορίες, έτσι ώστε να γίνει η ανάγνωση του βιβλίου πιο κατανοητή. Να διευκρινίσω, κατ' αρχάς, ότι τα ποιήματα/πεζά έργα του Δημήτρη Β. διακρίνονται από τα υπόλοιπα κείμενα λόγω της διαφορετικής γραμματοσειράς που έχει χρησιμοποιηθεί. Το βιβλίο περιλαμβάνει όλα τα γραπτά του, όσα δηλαδή μπόρεσα να συγκεντρώσω. Κι ενώ στο β' μέρος του βιβλίου, στο Επίμετρο, τα έργα είναι όλα ανέκδοτα απ' όσο γνωρίζω, αντίθετα στο α' μέρος κάποια έχουν ήδη δημοσιευθεί στα βιβλία μου *Το ρούχο της αθώοτητας. Ποίηση ανθρώπων με ψυχιατρική εμπειρία* και *Ιερά Οδός 343. Μαρτυρίες από το Δρομοκαΐτειο* (χωρίς να γίνονται εδώ επιμέρους αναφορές). Επίσης, κάποια έχουν δημοσιευθεί στην ομώνυμη εφημερίδα του Νοσοκομείου *Ιερά οδός 343*, καθώς και, τυχόν, σκόρπια σε άλλες εκδόσεις. Σε όσα ποιήματα δεν είχαν τίτλο, έβαλα εγώ τη λέξη «Άτιτλο». Τα επιλεγμένα εικαστικά που κοσμούν τις σελίδες του βιβλίου είναι κι αυτά έργα του Δημήτρη και αναδεικνύουν, πιστεύω, για μια ακόμα φορά το πολυσχιδές ταλέντο του.

Το βιβλίο είναι ουσιαστικά μια ανθολογία. Δεν χρησιμοποίησα αποσιωπητικά, παρά μόνο όπου το θεώρησα απολύτως απαραίτητο. Εννοείται ότι προσπάθησα να κάνω τις όποιες περικοπές με σεβασμό στο πνεύμα του κάθε κειμένου, έτσι ώστε να μην το αλλοιώνω στο σύνολό του. Οι δικές μου παρεμβάσεις είναι ελάχιστες και πάντα μέσα σε αγκύλες []. Οι «Πηγές», στο τέλος του βιβλίου, περιλαμβάνουν μόνο έργα απ' όπου άντλησα απευθείας αποσπάσματα.

Στην πορεία της συγγραφής γνωρίστηκα με τον νεαρό ποιητή Πέτρο Βρεττάκο, συγγενή κι αυτόν του Νικηφόρου. Ο Πέτρος,

ιστορικός-φιλόλογος, μου έδωσε πολλές πληροφορίες για ιστορικά πρόσωπα και γεγονότα που αναφέρονται μέσα στην ποίηση του Δημήτρη. Παρατίθενται στα αντίστοιχα ποιήματα ως υποσημειώσεις. Τον ευχαριστώ, επίσης για το ζεστό και μεστό του κείμενο «Μια αρμαθιά ουρανό» – Η ποίηση του Δημήτρη Β.».

Η ιδέα να γίνει αυτό το βιβλίο προήλθε από τον φίλο Γεράσιμο Ρηγάτο. Πολλές ευχαριστίες, γιατί μου έδωσε το έναυσμα να εκπληρώσω έστω και με τόση καθυστέρηση ένα ανεκπλήρωτο χρέος. Επίσης, θα ήθελα εδώ να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον τ. πρόεδρο του Δ.Σ. Ισίδωρο Πρώιο και το προσωπικό του Ψ.Ν.Α. Δρομοκαΐτειο για όλη τους τη βοήθεια, καθώς και μεταξύ πολλών άλλων τους: Πάνο Βαλαβάνη, Λεωνίδα Δ. Βρεττάκο, Λουδοβίκο των Ανωγείων, Σπύρο Μακρή, Σοφία Μανωλάκου, Αριάδνη Μπουγιούκα. Και, βέβαια, τον Παναγιώτη Πικιό και τον Γρηγόρη Χαλιακόπουλο.

Στην παραπάνω λίστα θα ήταν παράλειψη να μη συμπεριλάβω τους ψυχιάτρους Γιώργο Αστρινάκη και Χρήστο Τριανταφυλλίδη, που με μάθανε να βλέπω τον Άνθρωπο πέρα από την Αρρώστια. Και που επιβεβαίωσαν έμπρακτα ότι, ναι, μπορεί να υπάρχει και μια «άλλη» ψυχιατρική. Σ' αυτούς αφιερώνεται τούτο το βιβλίο και πρώτα απ' όλα –έστω και μετά θάνατον– στον αξέχαστο Δημήτρη. «Κι αν τ' όνειρο έχει ωριμάσει μέσα σου κι οι γύρω σου το αρνιούνται, ψάξε για νέο ορίζοντα», μας διαμήνυσε.

Στον «νέο ορίζοντα», λοιπόν...

Μαρία Φαφαλιού